

INFÖR NY DETALJPLAN INOM SÖDRA TUNA, SANDVIKEN

Arkeologisk utredning

Del av Tuna 3:1
Sandvikens stad och kommun
Gävleborgs län
2020

Anders Altner

INFÖR NY DETALJPLAN INOM SÖDRA TUNA, SANDVIKEN

Arkeologisk utredning

Del av Tuna 3:1
Sandvikens stad och kommun
Gävleborgs län
2020

Rapport 2020:20
Anders Altner

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2020

Omslagsbild: Visar en grop i klapper vid det undersökta boplatssområdet L1951:8127. Från nordöst.

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Syfte	5
Metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Historiska källor och kartmaterial	6
Resultat	7
Förslag till vidare antikvariska åtgärder	9
Referenser	9
Historiska kartor	9
Administrativa uppgifter	10
Bilaga 1. Objekttabell	11
Bilaga 2. Fotografier	12

Figur 1. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta 67F 2jS Sandviken.
Utredningsområdet markerat i blått. Skala 1:100 000.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har under senhösten år 2020 utfört en arkeologisk utredning inom delar av fastigheten Tuna 3:1. Syftet med utredningen var att undersöka om oregistrerade fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar finns inom utredningsområdet.

I samband med utredningen påträffades fyra områden med skogsbrukslämningar (A1-A3 och A6), en gränsmarkering med visarsten (A4) och en skyttegravsliknande nedgrävning i klapper (A5).

BAKGRUND

Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning har för avsikt att upprätta en detaljplan för delar av fastigheten Tuna 3:1. Sandvikens, Hofors och Ockelbo kommun samverkar i en gemensam förvaltning, Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning (VGS). Sandvikens kommun är värdkommun för den gemensamma förvaltningen. VGS är kostnadsansvariga för den arkeologiska utredningen.

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av VGS utfört en arkeologisk utredning inom delar av fastigheten Tuna 3:1. Utredningen har utförts efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (Lst dnr 7432–2020, beslutsdatum 2020-10-06). Utredningen har genomförts 2020-10-21.

SYFTE

Den arkeologiska utredningen syftar till att ta reda på om oregistrerade fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar berörs av kommande detaljplan. Utredningen skall preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet.

Resultatet från utredningen ska kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten skall också kunna användas som underlag i Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltnings fortsatta planering.

METOD

Utredningens arbetsmoment bestod av kart- och arkivstudier och en fältinventering av utredningsområdet. Utredningsområdet ligger cirka 85–100 meter över havet och potentiellt kan mesolitiska lämningar påträffas inom området. Det var tänkt att enstaka provgropar skulle grävas vid lämpliga boplatslägen för att avgöra om förhistoriska boplatslämningar kan komma att beröras. Inga provgropar kom att grävas då inga lämpliga boplatslägen kunde iakttas. Utredningsområdet består övervägande av blockig morän, med inslag av blötmark och ett klapperstensfält.

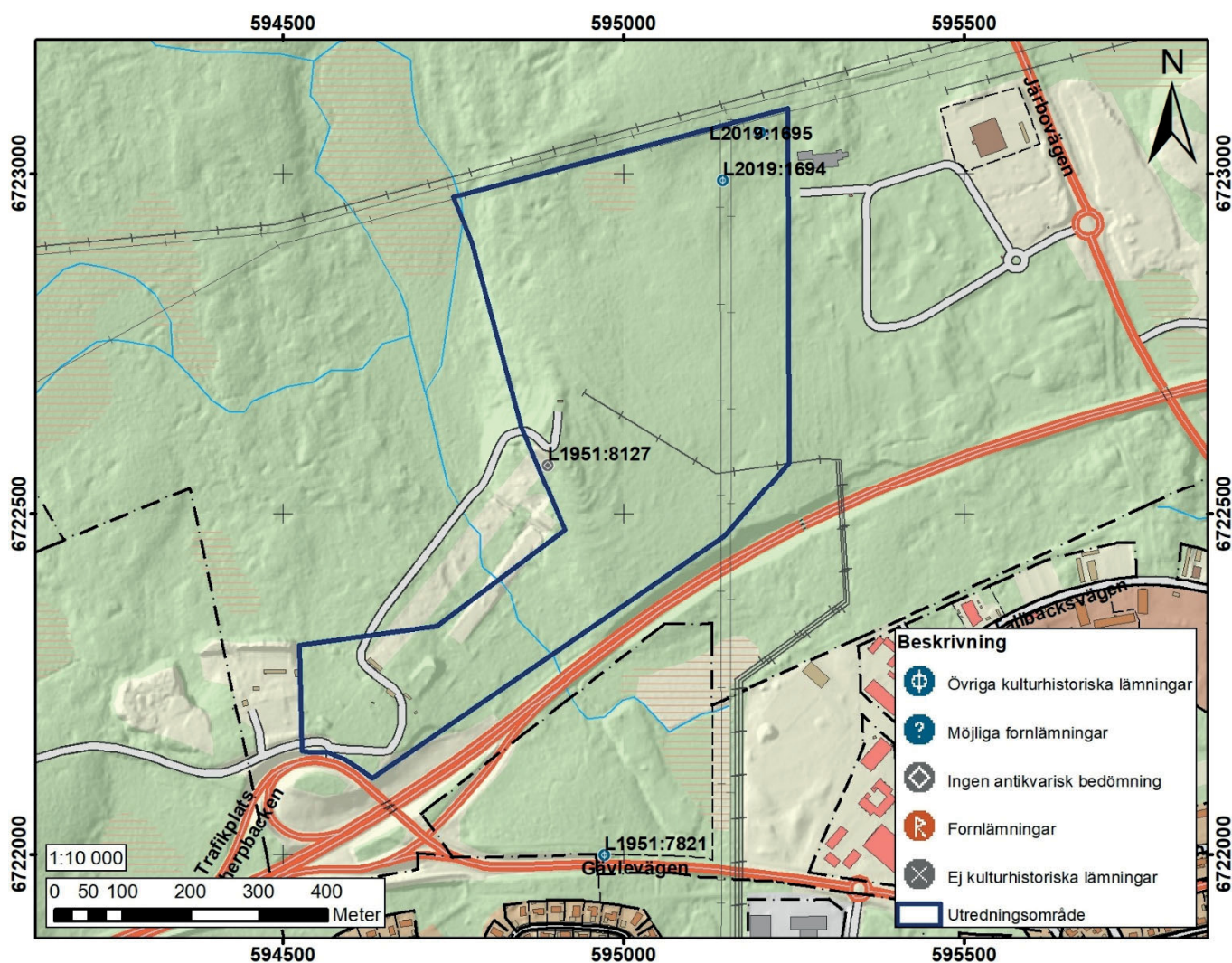
Påträffade anläggningar har beskrivits och mätts in med GPS.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet består av blockig moränmark, bitvis sandig, med inslag av blötmark och mindre klapperstensfält. Utredningsområdet ligger omkring 85–100 meter över nuvarande havsnivå.

Inom utredningsområdet finns endast tre registrerade lämningar. Dessa utgörs av en kolbotten efter resmila L2019:1694, ett område med skogsbrukslämningar L2019:1695, bestående av en kolbotten efter resmila och en grund efter kolarkoja, samt ett undersökt och borttaget boplatssområde L1951:8127.

År 1994 undersökte Länsmuseum Gävleborg boplatssområde L1951:8127, bestående av fyra ovala gropar och en boplatssvall. Kol från en av anläggningarna antyder att den tillkommit någon gång efter 1550-talet (Ulphielm 1995).

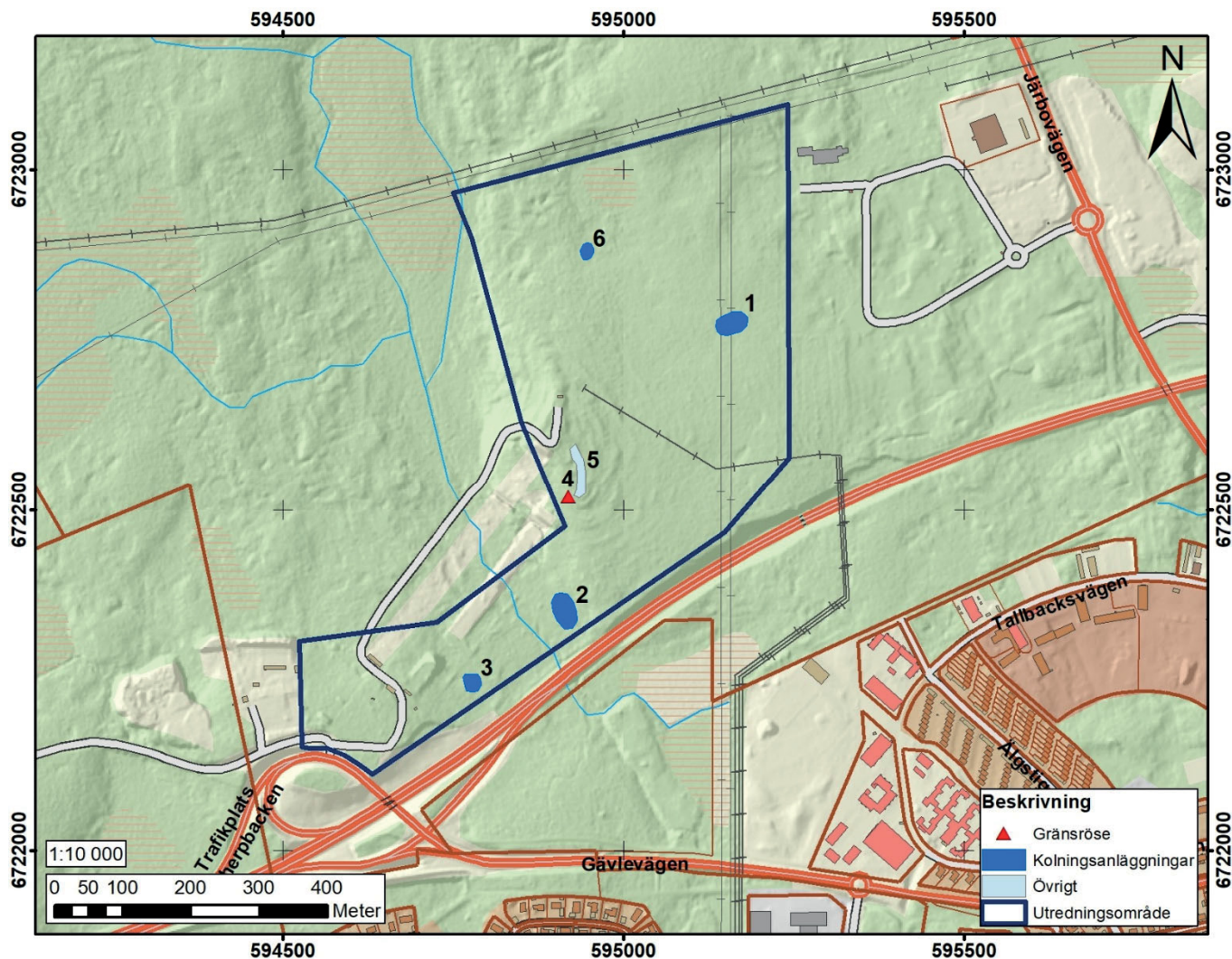
Figur 2. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta 67F 2jS Sandviken. Visar registrerade fornminnen inom utredningsområdet. Skala 1:10 000.

HISTORISKA KÄLLOR OCH KARTMATERIAL

Det historiska kartmaterialet som berör utredningsområdet är få. Det som finns är enstaka kartor från slutet av 1700-talet fram till ekonomiska kartan år 1954. Enligt kartmaterialet utgör utredningsområdet skogsmark tillhörande Hillsta och Se byar under namnet fäbodskiftet och då sannolikt kopplade till Tuna fäbodarna och Medskogsbodarna.

RESULTAT

Utöver de tre tidigare registrerade lämningarna inom utredningsområdet påträffades fem oregistrerade lämningar (figur 2 och 3, bilaga 1 tabell 1), bestående av en kolningsanläggning (XLM 1), tre områden med skogsbrukslämningar (XLM 2, 3 och 6) och ett gränsmärke (XLM 4). I anslutning till det undersökta och borttagna boplatssområdet (L1951:8127) iaktogs en möjlig 30 meter lång nedgrävning (XLM 5). Lämningen kommer inte att registreras då det inte går att utesluta att det rör sig om täktverksamhet.

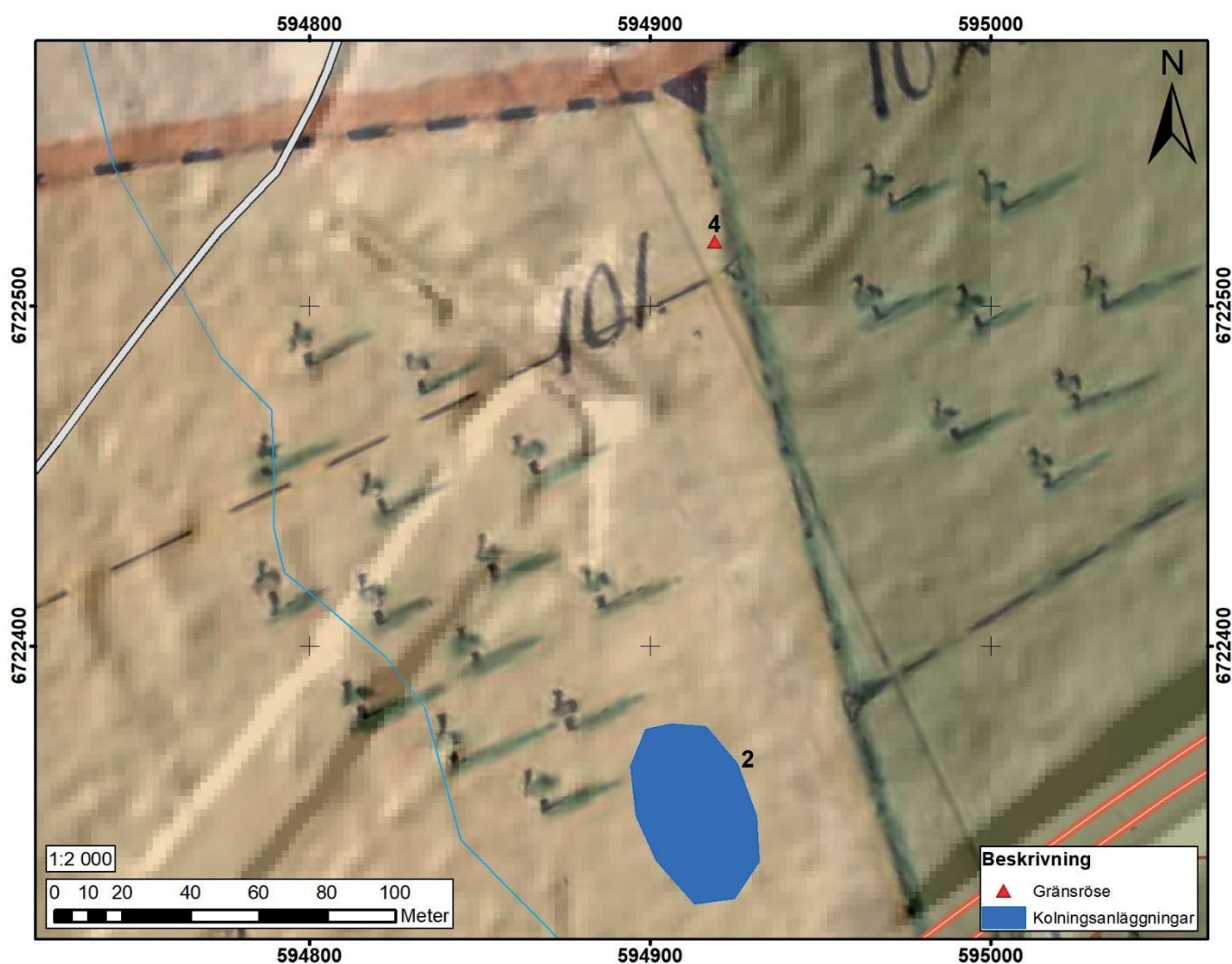
Figur 3. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta 67F 2jS Sandviken, med nyligen påträffade lämningar redovisade. Skala 1:10 000.

XLM 1 (L2020:10496): Kolbotten efter resmila (figur 3 och bilaga 1 tabell 1). Möjligen bestående av två kolbottnar.

XLM 2 (L2020:10498) Område med skogsbrukslämningar, ca 40×20 meter (NV–SÖ), bestående av tre kolbottnar och en grund efter kolarkoja. Kolbottnarna består av två kolbottnar efter resmila och en kolbotten efter möjlig liggmila (figur 3, bilaga 1 tabell 1 och bilaga 2 figur 5).

XLM 3 (L2020:10499) Område med skogsbrukslämningar, ca 35x30 meter (NV-SÖ), bestående av två kolbottnar efter resmila och en grund efter kolarkoja (figur 3, bilaga 1 tabell 1).

XLM 4 (L2020:10502) Gränsmärke med visarsten (figur 3, bilaga 1 tabell 1 och bilaga 2 figur 6). Gränsmärket ingår i fastighetsgräns från åtminstone år 1783 (figur 4). Gränsen har varit i bruk till någon gång mellan år 1974 och 1978.

Figur 4. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta 67F 2jS Sandviken. I bakgrunden ligger Storskifteskarta (LMS akt V40-40:1) över Se bys ägor år 1783 Skala 1:2 000.

XLM 5 (Registreras ej) Nedgrävning i klapper (figur 3), sannolikt ett resultat efter täktverksamhet, möjligen kopplat till boplatssområdet (L1951:8127).

XLM 6 (L2020:10504) Område med skogsbrukslämningar, ca 30×20 m (N–S), bestående av en kolbotten efter resmila och en grund efter kolarkoja (figur 3 och bilaga 1 tabell 1).

FÖRSLAG TILL VIDARE ANTIKVARISKA ÅTGÄRDER

Länsmuseet Gävleborg anser att en daterande arkeologisk undersökning bör utföras av tidigare och nyregistrerade kolningsanläggningar och områden med skogsbrukslämningar. Grunder efter kolarkojorna bör undersökas i sin helhet för att om möjligt avgöra konstruktionsskillnader.

Gränsröset bör undersökas, då det kan förekomma fynd i gränsrösen.

REFERENSER

Ulfhielm, B. 1995. Vallar och gropar i klapperstensfält. Arkeologisk undersökning. Länsmuseet Gävleborg. Internrapport 1995:04.

Historiska kartor

Lantmäterimyndigheternas arkiv:

21-OVS-797 Laga skifteskarta över Hillsta bys ägor, år 1913.

Lantmäteristyrelsens arkiv:

V40-40:1 Storskifteskarta över Se bys ägor, år 1783.

V40-1:10 Sockenkarta, Ovan sjö, år 1856.

V40-16:4 Laga skifteskarta, Se bys ägor, år 1912.

Rikets allmänna kartverks arkiv:

J133-13H4a56 Ekonomiska kartan, Sandviken, år 1954.

Sandvikens kommunarkiv:

2181K-ÖK25 Översiktskarta över Sandvikens centralort år 1974.

2181K-AK42 Adresskarta över Sandvikens centralort år 1978.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 7432–2020

Beslutsdatum: 2020-10-16

Länsmuseet Gävleborgs dnr: 1211/320

Uppdragsgivare: Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning

Undersökningstid: 2020-10-21

Projektledare Länsmuseet Gävleborg: Anders Altner

Personal: Anders Altner, Kerstin Westrin

Fastighet: Tuna 3:1

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Exploateringsarea: 317 475 m²

Undersökt area: 317 475 m²

Arkeologtimmar i fält: 18

Dokumentationshandlingar som förvaras i Länsmuseet Gävleborgs arkiv: 30
fotografier och shapefiler.

Fynd: Inga fynd har tillvaratagits

BILAGA 1. OBJEKTTEBELL

Id/L-nr	Typ	Beskrivning	Förslag på Åtgärd
XLM 1 / L2020:10496	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, oval, 40x20 m (Ö-V), omges ställvis av vall i S och Ö, ca 2 m br och 0,4 m h. Rikligt med kol och sot vid provstick. Möjligen 2 kolbottnar. Körspår efter maskin rakt igenom anläggningen (Ö-V).	Arkeologisk undersökning
XLM 2 / L2020:10498	Område med skogsbrukslämningar	Område med skogsbrukslämningar, ca 40x20 m (NV-SÖ), bestående av 3 kolbottnar och 1 grund efter kolarkoja. Varav 2 kolbottnar efter resmila och 1 kolbotten efter liggmila? ca 10–15 m diam, varav en omges av vall ca 1,5 m br och 0,3 m h, och den tredje av ränna, 2 m br och 1 m dj. Rikligt med kol och sot vid provstick. I S är spismursröse 2x2 m st och 0,4 m h av 0,3–0,8 m st stenar.	Arkeologisk undersökning
XLM 3 / L2020:10499	Område med skogsbrukslämningar	Område med skogsbrukslämningar, ca 35x30 m (NV-SÖ), bestående av 2 kolbottnar efter resmila och 1 grund efter kolarkoja. Kolbotten, ca 20 m diam och ca 0,6 m h. I V kolbotten efter resmila, ca 15 m diam, omges av vall i V, 1,5 m br och 0,4 m h. Rikligt med kol och sot vid provstick. I NV är spismursröse 2x2 m st och 0,5 m h, av 0,3–0,6 m st stenar.	Arkeologisk undersökning
XLM 4 / L2020:10502	Gränsmärke	Gränsmärke, rektangulär, 1,5x1 m st (NV-SÖ), 0,3 m h, av 0,2–0,5 m st stenar. Centralt är visarsten? 0,5 m l, 0,3 m br i roten och 0,1 m tj. Ligger på sidan mot V.	Arkeologisk undersökning Det kan finnas fynd i dessa.
XLM 5	Övrigt	Nedgrävning i klapper, löper i sicksack ca 30 m l (huvudsakligen N-S), ca 2,5 m br i ytan och 0,6 m dj, avsmalnar mot botten. Påminner om militär skyttegrav/krypgång, ev efter täktverksamhet?	Registreras ej
XLM 6 / L2020:10504	Område med skogsbrukslämningar	Område med skogsbrukslämningar, ca 30x20 m (N-S), bestående av en kolbotten efter resmila och 1 efter kolarkoja. Kolbotten, ca 20 m diam, omges av svag vall ca 2 m br och 0,2 m h. Rikligt med kol vid provstick. I N är spismursröse ca 2,5x1 m (ÖNÖ-VSV) och ca 0,5 m h, med öppning åt NNÖ och delvis övertorvad. Körspår i N mellan kolbotten och kolarkoja.	Arkeologisk undersökning

Tabell 1. Anläggningsbeskrivning.

BILAGA 2. FOTOGRAFIER

Figur 5. Raserat spismursröse XLM 2. Foto från NÖ.

Figur 6. Gränsmärke XLM 4. Foto från SV.

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, SÖDRA STRANDGATAN 20, 802 50 GÄVLE. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE